

а) создать механизм сотрудничества и улучшить организационную работу.

Чтобы лучше координировать и решать возникшие проблемы, предполагается создать координационный орган, состоящий из министерств торговли и министерств финансов двух стран. В этих же целях, создаются специальные фонды для регионального экономического развития и сотрудничества.

б) необходимо улучшить обслуживающие функции правительственных ведомств, обеспечить предприятия благоприятными условиями для освоения зарубежных рынков, в то же время совершенствовать законы о финансах, банковских услугах, страховании, налогообложениях, рекламной информации, правовом арбитраже, товарной инспекции, таможенном контроле, перевозке. Необходимы обоюдные, совместные усилия по борьбе со всеми видами коммерческого мошенничества и незаконных действий, оказания эффективных и удобных услуг для входа торговых субъектов на рынок другой стороны.

в) разработать более эффективную политику для приграничной торговли, предоставлять больше полномочий на ведение импортно-экспортных операций, необходимо усовершенствовать торгово-экономические законы, регулировать так называемые «шоп-туры», создать специальные фонды для приграничной торговли и предоставить кредитную гарантию, а также страховые фонды импорта и экспорта.

2. Следует обратить внимание на роль особых экономических зон в приграничных районах. Опираясь на географические преимущества, приграничным районам следует сыграть центральную роль в региональном экономическом сотрудничестве. Особые экономические зоны играют активную роль в стимулировании местной экономики и торговли, при этом можно поставить акцент на обрабатывающую индустрию и логический бизнес в свободных таможенных зонах.

Литература

1. Статистический сборник «Ежегодник Казахстана» – г. Алматы: Агентство Республики Казахстан по статистике, за период 1993-2009. - 160с.
2. Peter Robson. The Economics of international integration. - Beijing city, 2007. - P.160.
3. Paul R Krugman. International Economics. – Beijing city, 2008. - P. 210.

Орталық Азия аймағында ғаламдану үдерісінің тереңдеуіне және экономикалық қатынастардың күшеюіне байланысты Қазақстан мен Қытайдың Синцзын орталығының достастық салалары көбеюде. Бірақ кейбір салаларда – сыртқы сауда, тасымалдау, инвестицияларда шешілмеген біраз мәселелер бар. Мақалада тәжірибе нәтижесі бойынша осы мәселелердің себептері, осы екі елдің әрі қарай достастық болашағы қарастырылған.

With the deepening process of globalization and strengthening economic relations in Central Asian region, the scale and fields of cooperation between Kazakhstan and Xinjiang, China are expanding significantly. However, a number of problems occurred in various fields, such as foreign trade, transportation, investment etc. The article pointed out the reasons for these problems on the basis of practical analysis, worked out perspective for further cooperation between the two sides.

3.Е. Касенуалиева

ЖОҒАРЫ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ ОҚУДАН КЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ПРОБЛЕМАЛАРЫ

Қазақстан Республикасының жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру саласы білім алушылар контингентінің, бітіруші түлектердің, жоғары оқу орындарының және мемлекеттік білім беру гранттарының санының ұлғаюымен сипатталады.

№ пп		Жылдар			
		2001	2003	2005	2007
1	ЖОО торабы - барлығы	182	175	176	140
2	Соның ішінде: мемлекеттік	60	63	68	70
3	Оның ішінде: азаматтық	49	50	55	56
4	азаматтық емес	11	13	13	14
5	мемлекеттік емес	122	112	108	70
6	Мемлекеттік білім беру тапсырыстары: гранттардың саны:				
	бакалавриат	25265	26465	31210	33190
	магистратура	2526	2526	2500	2500
	докторантура PhD	-	-	100	100

Ескертпе: 2020 жылға дейінгі білім беруді дамытудың ұзақмерзімді бағдарламасы.

Сандық көрсеткіштердің өсуі қоғамның интеллектуалдық және білім деңгейіне ықпал ететін жоғары білім берудің қолжетімділігін көрсетеді. Бірақ та жоғары оқу орындарында оқитындар санының өсуі қажетті ресурстармен қамтамасыз етілмегендігін айта кету керек. Жоғары және жоғары оқу орындарынан кейінгі білім беруге жұмсалатын шығындар ЖІӨ 0,4% құрайды, бұл аталған саланың тиімді даму үшін жеткіліксіз.

Жоғары оқу орындарының мамандарын даярлауға бөлінетін мемлекеттік білім беру тапсырыстарының жеткіліксіз көлемі қазақстан жастарының төлем қабілетінің төмендігінен жоғары оқу орындарына түсуде шектеулік жасайды.

Студенттер контингентінің өсу қарқына, ақпараттық ортаның және оқу зертханалық базаның дамуына байланысты жоғары оқу орындарының материалдық техникалық ресурстары жаңартылып отырмайды. Жоғары оқу орындарының студенттерінің жатақханамен қамтамасыз ету деңгейі де төмендеп отыр. Егер 2001 ж. жатақханамен қамтамасыз ету 86%, 2005 ж. - 77% құраса, ал 2007 ж. – 62% құрауда. Жатақханалардағы орындардың жетіспеушілігі студенттердің өз қалаулары бойынша білім алудағы таңдауын шектейді.

Мемлекеттік жоғары оқу орындарындағы оқытатын дәрісханалардың тапшылығына байланысты оқу үдерісі екі уақтылы, кей жағдайларды үш уақтылы ұйымдастырылып, оқу сабақтарының кестесі сағат 8.00-ден 20.00-ға дейін жасалады. Бұл кредиттік технологиялық білім беру жағдайында студенттердің өз бетінше дайындалу сапасына әсер етеді.

Қай жоғары оқу орыны болмасын гуманитарлық мамандықтар бойынша (5 жыл ішінде) және техникалық мамандықтар бойынша 10 жыл ішінде) кітапхана қорын жаңартудың бекітілген нормасы сақталмайды. Республикамызда көптеген пәндер бойынша оқулықтар жетіспейді, шығарылғандар аз данамен басылуда. Жоғары оқу орындарының ақпараттық ресурстары байланыстырылмаған, кітапхана қоры оқшаулық сипатқа ие.

Жан басына шаққандағы жоғары оқу және жоғары оқу орындарынан кейінгі білім берудің оң көрсеткіштері жағдайында мынадай бірқатар кемшіліктер орын алуда: бір мемлекеттік білім беру грантын есептеуде шығындық әдісті пайдалану, білім беру қызметін көрсету нарығындағы баға белгілеу нарықтық конъюнктураны ескермейді, гранттың құны жоғары оқу орындарының қаржылық ресурстарға деген нақты қажеттілігін көрсетпейді.

Жоғары білім беру сапасын арттыруға бағытталған реформалардың жүргізілуіне қарамастан жоғары оқу орындарының шығаратын мамандарының сапасы жұмыс берушіні қанағаттандырмайды.

Білім беру бағдарламалары жұмыс берушілердің күткеніндей емес және экономиканың қажеттілігіне сай келмейді.

Республикамызда білім беру үдерісін қатаң реттейтін Мемлекеттік жалпыға міндетті жоғары білім берудің стандарты қызмет етеді. Кеңестік жоғары мектептен қалған Мемлекеттік жалпыға міндетті жоғары білім берудің стандартының құрылымы экономикада болып жатқан өзгерістерді ескеруге мүмкіндік бермейді.

Өндіріс нарығы дамып, жаңа технологиялар пайда болуда. Бұл тұста білім беру бағдарламалары нарықтың талабына сай үлгеріп жаңартылмайды.

Бүгінгі жұмыс беруші Мемлекеттік жалпыға міндетті жоғары білім берудің стандартын, оқу жоспарларын, пәндердің бағдарламаларын даярлауға қатыспайды және жоғары оқу орындарының материалдық техникалық базасын жасауға көмек көрсетпейді, яғни кадрлар даярлауға қатыспайды.

Соңғы жылдардағы тендерлік негізде Мемлекеттік жалпыға міндетті жоғары білім берудің стандартын даярлау тетігі стандарттардың сапасын төмендетуге әкеліп соғуда, себебі Мемлекеттік жалпыға міндетті жоғары білім берудің стандартын даярлаушыны таңдағанда басты критерий бұл даярлаудың өтініш берген құны болып табылады.

Нәтижесінде стандартты жасаумен ереже бойынша бір жоғары оқу орыны айналысатындықтан стандартты жасаудың ұжымдық қағидаты бұзылады. Республикалық Оқу әдістемелік Кеңестері де мұндай үдеріске араласпайды.

Жоғары оқу орындарын кадрлық қамтамасыз етілуінде жағымсыз құбылыстар орын алуда: профессор-оқытушылар корпусының жүйелі ұдайы өндіріс жоқ, қосарлы жұмыс жасау кеңінен орын алып, сыбайлас жемқорлық құбылыстары орын алуда.

Жоғары оқу орындарының ғылыми-оқытушылық кадрларының сапалық құрамы төменеуде. Мысалы ғылым кандидаттарының үлесі 2000 ж. 32% құраса, ал 2009 ж. - 29,4% құраған.

Ғылыми-оқытушылық кадрларын даярлаудың мемлекеттік тапсырыс көлемі аз магистратура және докторантура PhD сияқты жаңа үлгілерін енгізілуі жағдайды жақсартуға септігін тигізбеуде. Әлемдік тәжірибеде магистраларды даярлаудың көлемі бакалавриаттың 10-20 пайызын құрайды екен. Біздің тәжірибемізде магистратура бойынша мемлекеттік тапсырыс бакалавриатқа бөлінетін мемлекеттік білім беру грантының 7,5% құрайды.

Аспирантура мен дәстүрлі докторантураға бөлінетін мемлекеттік тапсырыс 2007 ж. бастап 950 орыннан 100 орынға дейін азайған. Яғни аталған деңгейде ғылыми-оқытушылық кадрлар даярлау 10 есеге азайды.

Бюджеттік қаржыландырудың жеткіліксіздігі, магистратура мен докторантураға коммерциялық негізде оқыту орнының жоғарылығы жастардың ғылымнан кетуіне, ғылыми қызметтің құндылығының төмендеуіне әкелуде.

Ғылыми-оқытушылық кадрларын даярлауға бөлінетін мемлекеттік тапсырыс көлемі экономиканың қажеттілігін қанағаттандырмай ғана қоймай, сарапшылардың пікірінше елімізде бар ғылыми әлуеттің бұзылуына алып келуі мүмкін.

Жоғары оқу орындарының ғылым докторлармен қамтамасыз етілуінің төмендігі (6,9 %), білім беру қызметін көрсету сапасына ықпал етуде.

Экономика салаларының ғылыми-оқытушылық кадрларын даярлауға деген қажеттілігі өте жоғары дегенмен де бүгінгі күні оның қанағаттандырылуы 29%-ды құрайды.

Әсіресе кейбір аса тапшы мамандықтар (биотехнология, пайдалы қазбаларды өндіру, машина жасау, автоматизация және басқару, математика, физика және энергетика) бойынша кадрлар жетікпейді.

Дамыған елдерде 1 млн. тұрғынға келетін ғалымдардың саны 3700 адамға дейін құраса, ал Қазақстанда бұл көрсеткіш 830 адамға жуық.

2002-2003 жж. бастап жоғары оқу орындарында кредиттік оқу жүйесін енгізу үдерісі басталды. Кредиттік оқу технологиясының шекті өлшемдері жасалды. Кредиттік оқыту жүйесінің ережелері қабылданды.

Ғаламдық нарықта бірде бір Қазақстандық жоғары оқу орыны халықаралық рейтингке ұсынылмаған. Бірде бір жоғары оқу орыны танымал әлемдік аккредитациялық агенттіктен институционалдық аккредитация өтпеген.

Қазіргі кезде Қазақстан Республикасындағы ғылыми зерттеуге бөлінген қаржаттың үлесі ЖІӨ-нің 0,25%, соның ішінде жоғары оқу орындарының ғылымына бөлінгені 0,062%. Германия, АҚШ, Жапония және Швецияда ғылыми зерттеуге бөлінген қаржаттың үлесі ЖІӨ-нің 2,4 - 3,7%.

Қазақстанның жоғары оқу орындарының ғылыми әлуеті тиімсіз пайдалануда. Республика бойынша ғылыми қордан жоғары оқу орындарының ғылымына біршама қаражат бөлінгені-

мен әл күнге дейін білім беру мен ғылым, білім беру мен өндіріс, ғылым мен өндіріс арасында әлсіз байланыс орын алады. Мұндай жағдай білім беру үдерісінің қатаң жүйесінің нормативтік деңгейде жұмыс жасауы ғылымдағы жетістіктерге көңіл бөлінбеуіне және өндірістің өзгерген қажеттілігін ескеруіне мүмкіндік бермейді.

Ғылыми зерттеулер мен тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар нәтижелерін жасайтын және оны іске асырылуына дейін жеткізуі инновациялық инфрақұрылымды қолдау жеткіліксіз. 2001 -2005 жж. зерттеу түрлері (іргетестық, қолданбалы зерттеулер мен ғылыми өнімдер) бойынша НИОКР бөлінуі мынадай түрге ие: 21,7%: 76,5% және 1,8% сәйкесінше, ал бұл қатынас АҚШ-та 13:22:65, ал Жапонияда 13:21:66% құрайды. Қазақстанда мемлекеттік тіркеу мәлеметтері бойынша ғылыми зерттеулердің үлесі дамыған елдердегі көрсеткіштен он есе төмен.

Әдебиеттер

1. Білім беруді дамытудың 2020 жылға дейінгі ұзақмерзімді бағдарламасы.
2. ҚР статистикалық агенттігінің 2002-2009 жж есептік матариалдары.

В данной статье рассматривается текущее состояние и проблемы развития высшего и послевузовского образования Республики Казахстан.

This article examines the current state and problems of development of higher and postgraduate education Republic of Kazakhstan.

К.Т. Кокетаева

ИЗМЕРЕНИЕ ВЕЛИЧИНЫ СОСТАВЛЯЮЩИХ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА

Проблема измерения величины производственного потенциала весьма важна как в теоретическом, так и практическом плане. Знание производственных потенциалов предприятий позволяет определить суммарный потенциал отрасли и народного хозяйства, создает основу для обеспечения сопряженности смежных предприятий и производств. Значения производственных потенциалов предприятий необходимы для выявления затрат производственных ресурсов (величин его элементов), требующихся для оптимизации народнохозяйственных или отраслевых темпов и пропорций развития определения направлений инвестиционной политики. Величина производственного потенциала представляет собой характеристику материальных условий обновления продукции и повышения ее качества и может быть основой для прогнозирования объемов промышленного производства.

Производственный потенциал как показатель ресурсного потенциала играет большую информативную роль. С помощью такого рода комплексных показателей устраняются противоречия, возникающие при оценке разнонаправленного движения составляющих его элементов. Соотнесение величины потенциала с конечными результатами функционирования дает комплексное представление о степени использования производственных ресурсов и резервах повышения эффективности производства. При наличии указанных данных появляется возможность более объективного определения направлений оптимизации структуры потенциала и путей его дальнейшего наращивания.

Представление о величине производственного потенциала предприятия и отдельных его элементов позволяет в определенной мере управлять характеристиками потенциала, в результате чего возникает возможность целенаправленного воздействия на отдачу производ-